OIKEUSMINISTERIÖ

Johtaja Johanna Suurpää

12.9.2018

Hallintovaliokunnalle

Oikeusministeriön edustajaa on pyydetty kuultavaksi liittyen asiaan K 6/2018 vp / Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus.

Oikeusministeriö vastaa valtioneuvoston ohjesäännön mukaisesti mm. yhdenvertaisuudesta ja hyvien etnisten suhteiden edistämisestä. Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto on sijoitettu oikeusministeriön hallinnonalalle, ja oikeusministeriö huolehtii myös yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston tulosohjauksesta – toki valtuutetun itsenäisyyttä ja riippumattomuutta kunnioittaen – sekä toimintaedellytyksistä. Tässä lausunnossa keskitytään kuitenkin hallintovaliokunnan ja oikeusministeriön toimialan kannalta erityisesti ihmiskauppaa koskevaan osuuteen.

Suositus 7:
Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksessa esitetään kolme laajaa suositusta. Ensimmäinen niistä koskee ihmiskaupan uhrien **auttamista koskevan lainsäädännön selkiyttämistä**. Valtuutetun suositusten taustalla on laaja, valtioneuvoston päätöksentekoa tukeva TEAS-tutkimushanke lain soveltamisesta, joka osoittaa konkreettisesti, että ihmiskaupan uhrien erityisasema palveluiden saajina ei kaikissa tapauksissa toteudu (Koskenoja et al. 2018). Valtuutetun suositus ehdottaa esimerkiksi erillislain säätämistä sosiaali- ja terveysministeriön johdolla tai sisällyttämällä ihmiskaupan uhrien erityisasema ja oikeus auttamistoimiin sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevaan yleislainsäädäntöön ja turvaamalla sosiaali- ja terveystoimen riittävä ohjaus.

Vastaanottolain mukaan ihmiskaupan uhreilla on erityinen asema palvelujen saajana. He ovat usein hyvin traumatisoituneita. Tämän vuoksi heille eivät välttämättä riitä yleiset uhripalvelut, joita kaikille rikoksen uhrille tuottaa uhridirektiivin (2012/29/EU) mukaisten rikosten uhrien yleisten tukipalveluiden tuottajana toimiva Rikosuhripäivystys. Uhridirektiivin 8(5) artiklan mukaan jäsenvaltioiden on huolehdittava, että mahdollisuus käyttää uhrien tukipalveluja ei riipu siitä, onko uhri tehnyt virallisen rikosilmoituksen toimivaltaiselle viranomaiselle.

Valtuutettu ehdottaa lainsäädäntöön liittyen myös ihmiskaupan uhrien **auttamisen ja rikosprosessin kytköksen heikentämistä** siten, että lainsäädäntö ja sen soveltaminen olisivat nykyistä paremmin sopusoinnussa Suomea sitovan kansainvälisen ja EU-oikeuden kanssa. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään pääseminen on kytketty siihen, että henkilön arvioidaan olevan ihmiskaupparikoksen eli rikoslain (39/1889) 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä rangaistavaksi säädetyn rikoksen uhri. Tällöin uhrin tunnistaminen liittyy siihen, että on aloitettu ihmiskaupparikosta koskeva esitutkinta. Kun kysymys on nimenomaan ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmästä, järjestelmään valikoitumista tällä tavalla voidaan sinällään pitää perusteltuna. TEAS-tutkimushanke konkretisoi selkeästi sen, kuinka kiinteä yhteys on auttamisen ja rikosprosessin välillä.

Kertomuksen sivuilla 93−95 kiinnitetään kuitenkin aiheellisesti huomiota ongelmaan, joka aiheutuu siitä, että auttamisjärjestelmästä poistaminen on kytköksissä siihen, onko rikosprosessissa edelleen käsiteltävänä uhriin liittyvä nimenomaan ihmiskaupparikosta koskeva asia. Järjestelmästä poistamiseen voi johtaa esimerkiksi se, että ihmiskaupparikosta koskeva tutkinta lopetetaan tai rikosnimike vaihtuu ihmiskaupparikoksen nimikkeestä toisen rikoksen nimikkeeseen. Auttamisjärjestelmä auttaa parhaiten niitä uhreja, joiden rikosprosessi etenee ja joiden asiassa voidaan saada ihmiskauppatuomio. Jos ihmiskaupan uhri ei uskalla hakeutua viranomaisavun piiriin tai rikosprosessissa

ei saada riittävää näyttöä ihmiskaupparikoksesta tai tuomioistuin ei tuomitse vastaajia ihmiskaupasta, jää uhri viranomaisavun ulkopuolelle tai hänet poistetaan auttamisjärjestelmästä. Selvitys osoittaa, että Suomessa on henkilöitä, joilla on vakavasta ihmiskaupan piirteitä sisältävästä hyväksikäytöstä johtuva avuntarve, mutta he eivät saa riittävää apua, ohjaudu tai pääse viranomaisavun piiriin. Rikoksentorjunnan näkökulmasta uhrille aiheutuvien haittojen vähentäminen tai niiden korjaaminen tulisi huomioida varmistamalla uhrille hänen tarvitsemansa palvelut ja avunsaanti. Samasta näkökulmasta myös **auttamisen uhrilähtöisyyttä** tulisi vahvistaa, kuten yhdenvertaisuusvaltuutettu suosittaa. Näin varmistettaisiin erityisen haavoittuvassa asemassa olevien ihmiskaupan uhrien ohjautuminen nykyistä useammin ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään. Uhrin tilanteen kokonaisarvioon tulisi olla riittävä osaaminen auttamisjärjestelmässä (s. 95). Auttamisjärjestelmään ottamisen yhteydessä havaittu auttamistoimien tarve tulisi ottaa huomioon ja auttaminen pyrkiä turvaamaan siitä riippumatta, jatkuuko asian eteneminen ihmiskaupparikoksena rikosprosessissa. Asian käsittelyn päättyminen nimenomaan ihmiskaupparikoksena rikosprosessissa voi johtua eri syistä, jotka eivät sulje pois sitä mahdollisuutta, että auttamisjärjestelmään otettu on tosiasiallisesti ihmiskaupparikoksen uhri.